

Nádúrtha agus déantúsaithe

Achoimre ar an gceacht

Oscail an ceacht trí spúnóg adhmaid a choinneáil suas in aice le spúnóg phlaisteach agus fiafraigh cé acu a d'fhás sa nádúr agus cé acu a rinne daoine. Múin an tábla nádúrtha / déantúsaithe / amhábhair, ansin sórtálann na grúpaí tráidire ina bhfuil 8–10 sampla ina dhá charn, le carn 'níl mé cinnte' do na díospóireachtaí. Stiúir an acmhainn idirghníomhach 'crann sórtála' trí shé chás chasta atá ar an teorainn, ansin rianaíonn gach grúpa bunús sampla amháin le cárta taighde sula dtaifeadann siad liosta faoi dhá ghrúpa agus scéal bunúis amháin sa Dialann Imscrúdaithe.

Cuspóirí foghlama

- Ábhair a shórtáil ina n-ábhair nádúrtha agus ina n-ábhair dhéantúsaithe agus sampla de gach cineál a thabhairt
- Bunús ábhair choitianta a rianú agus a mhíniú conas a athraíodh é le go bhféadfaí é a úsáid

Roimh an gclog: ullmhúchán

Priontáil na sé cárta taighde (Adhmaid, Olann, Páipéar, Plaisteach, Gloine, Alúmanam) an lá roimh ré. Ullmhaigh tráidire amháin do gach grúpa: maide líreacáin, olann amh nó snáithín cadáis, cloch nó sliogán, duilleog nó corc, páipéar, clúdach plaisteach, scragall, mirlín gloine mín nó clúdach próca, crios rubair, giota d'éadach poileistir. Coinnigh na tráidirí clúdaithe go dtí an sórtáil. Bíodh an spúnóg adhmaid agus an spúnóg phlaisteach réidh don spreagadh tosaigh.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Rogha eile ar bheagán costais
sraith samplaí ábhar ar thráidire (adhmad, olann nó snáithín cadáis, cloch nó sliogán, duilleog nó corc, páipéar, clúdach plaisteach, scragall, píosa gloine mín, crios rubair (críochnaithe), giota d'éadach poileistir)	1	grúpa	an seomra ranga	iarr ar na daltaí giuirleídí glana sábháilte a thabhairt isteach ón mbaile an lá roimh ré; seiceálann agus sórtálann an múinteoir iad
spúnóg adhmaid agus spúnóg phlaisteach don spreagadh tosaigh	1	rang	an seomra ranga	aon rud déanta as adhmaid agus aon rud déanta as plaisteach
cártaí taighde ábhar (adhmad, olann, páipéar, plaisteach, gloine, alúmanam)	1	grúpa	leagan inphriontáilte ar fáil	léann an múinteoir cárta amháin os ard do gach grúpa ó nótaí an cheachta
Leathanach den Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte ar fáil	páipéar gan línte le dhá ghrúpa faoi cheannteidil tarraingthe ag an dalta

Pointe sábháilteachta

Ná húsáid samplaí gloine ach amháin má tá siad mín agus faoi mhaoirseacht iomlán: gan aon ghloine bhriste. Glan an deannach de na boird tar éis na sórtála; cuir na samplaí go léir ar ais sna tráidirí.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Coinnigh an spúnóg adhmaid agus an spúnóg phlaisteach suas taobh le taobh. Ná bailigh ach dhá nó trí smaoineamh go tapa. Ná sainmhínigh nádúrtha ná déantúsaithe fós. Críochnaigh leis an bpríomhcheist: conas a d'fhéadfaimis tráidire iomlán a shórtáil ina rudaí ón nádúr agus ina rudaí a rinne daoine?
- **Nádúrtha nó déantúsaithe?:** Múin an dá ghrúpa sórtála ón tábla ar an gclár ar dtús; ná tabhair isteach an téarma amhábhach ach amháin le cás casta na T-léine cadáis. Déan samhaltú os ard le maide líreacáin (nádúrtha: tá snáithe an adhmaid le feiceáil ann, níor rinneadh ach é a ghearradh agus a mhúnlú) agus ansin le cupán plaisteach trédhearcach (ola a athraíodh i monarcha: déantúsaithe).
- **Sórtáil na hábhair:** Bain an clúdach de na tráidirí. Siúil timpeall agus fiafraigh 'Cár thosaigh sé seo? Cad a rinne daoine leis?' Ná ceartaigh gach socrúchán fós: coinnigh an díospóireacht don chlár. Iad siúd a chríochnaíonn go luath, ainmníonn siad an t-amhábhach is dóchúla atá in earra déantúsaithe amháin.
- **An lár casta:** Oscail an acmhainn idirghníomhach 'crann sórtála' ar an gclár bán idirghníomhach agus stiúir féin í. Ná déan an dara sórtáil ghlan. I gcás gach ceann de na sé cinn, éist le 'thosaigh sé mar X agus rinne daoine Y'. Glac le ceachtar carn nuair is maith an chúis; is é an poileistear an t-aon cheann atá déantúsaithe ó bhonn go barr.
- **Rianaigh cá as a dtagann sé:** Tabhair sampla amháin ón tráidire do gach grúpa mar aon leis an gcárta taighde a fhreagraíonn dó. Tuarann na daltaí bunús an ábhair ón sampla ar dtús, ansin léann siad an cárta le seiceáil. Leid ag an leathbhealach: cad a rinne daoine nach ndearna an nádúr, agus cén chéim is mó a d'athraigh é? Níl i gceist ach ullmhú le roinnt: gan an dialann fós.
- **Taifead sa dialann:** Coinnigh an Dialann Imscrúdaithe éadrom: liosta gearr nádúrtha / déantúsaithe agus scéal bunúis amháin don ábhar a ndearnadh taighde air, agus sin amháin. Cuir tosaithe abairtí ar an gclár: Thosaigh sé mar... D'athraigh daoine é trí... Shórtálar mar ábhar... toisc...
- **Ciall a bhaint as le chéile:** Ná héist ach le dhá nó trí ghrúpa. Athluaigh gach freagra i dteanga an cheachta: nádúrtha, déantúsaithe, amhábhach, an t-athrú is tábhachtaí. Má deir duine éigin go bhfuil páipéar nádúrtha toisc go bhfuil crainn nádúrtha, fiafraigh cad a bhí le déanamh ag daoine leis an adhmaid. Déan nasc gairid le hathchúrsáil agus le rogha ábhar in Éirinn.

Cad ba cheart a fheiceáil

Bí ag súil go mbeidh adhmaid, cloch/sliogán, duilleog/corc agus olann amh/snáithín cadáis go soiléir sa charn nádúrtha; agus páipéar, plaisteach, scragall, gloine, crios rubair agus poileistear sa charn déantúsaithe. Ba cheart go dtabharfadh an díospóireacht faoi na cásanna casta an slabhra chun solais (thosaigh sé mar X, rinne daoine Y). Is é an poileistear an t-aon sampla atá déantúsaithe ó bhonn go barr. Grúpa a deir go bhfuil páipéar nádúrtha, de ghnáth stop siad ag 'tagann sé ó chrainn'. Cuir béim ar chéim an laín agus an bhrú.

Mithuiscintí agus idirghabhálacha

- **Is nádúrtha gach rud atá bog nó donn; is déantúsaithe gach rud atá lonrach.** Taispeáin an léine chadáis nó an sampla páipéir. Fiafraigh cár thosaigh sé, ansin cad a rinne daoine: sníomh, ruaimniú, laíon a dhéanamh. Is féidir le rud bog/donn a bheith déantúsaithe fós nuair a athraítear go mór é.
- **Is nádúrtha an páipéar mar go dtagann sé ó chrainn.** Fiafraigh den rang cad a bhí le déanamh ag daoine leis an adhmaid. Ainmnigh na céimeanna: laíon a dhéanamh, é a bhrú agus é a thriomú; nuair a athraítear adhmaid an méid sin, áirítear páipéar mar ábhar déantúsaithe a rinneadh as amháibhar nádúrtha.
- **Tá léine chadáis nó geansaí olla críochnaithe nádúrtha fós mar gur fhás an snáithín ar phlanda nó ar chaora.** Déan idirdhealú idir an snáithín amh ar an tráidire agus an t-éadach críochnaithe. Is nádúrtha an snáithín ar dtús; bogann sníomh, ruaimniú agus fuáil an t-earra críochnaithe i dtreo an ghrúpa dhéantúsaithe.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Cuir ina suí ag bord an mhúinteora iad, le tosaithe abairtí ar an gclár agus péire réamhshórtáilte (rud amháin atá go soiléir nádúrtha, rud amháin atá go soiléir déantúsaithe) mar thagairt sula gcuireann siad a gcuid samplaí féin ina n-áit. • Tacaíocht don dialann: ní gá ach trí shampla ainmnithe a chur sa liosta nádúrtha / déantúsaithe; abairt ó bhéal faoin mbunús roimh an scríbhneoireacht.	• Tar éis sórtáil an tráidire, amháibhar earra dhéantúsaithe amháin atá ar an tráidire cheana féin a ainmniú. • Ar an gcárta taighde, an t-aon chéim athraithe is tábhachtaí, dar leis an ngrúpa, a chur faoi líne roimh an roinnt.	• Argóint a dhéanamh ar son ceachtar carn i gcás sampla amháin ón lár casta le slabhra iomlán 'thosaigh sé mar X / rinne daoine Y', agus ansin rogha an chairn a chosaint os comhair grúpa eile. • Dara rud déantúsaithe ón seomra ranga (nach bhfuil ar an tráidire) a chur leis agus gan ach an t-amháibhar is dóchúla atá ann a ainmniú.

Nasc traschuraclaim

Déan nasc le hacmhainní nádúrtha sa Tíreolaíocht: coillte na hÉireann, feirmeacha caorach agus gaineamh mar na háiteanna as a dtagann ábhair laethúla.